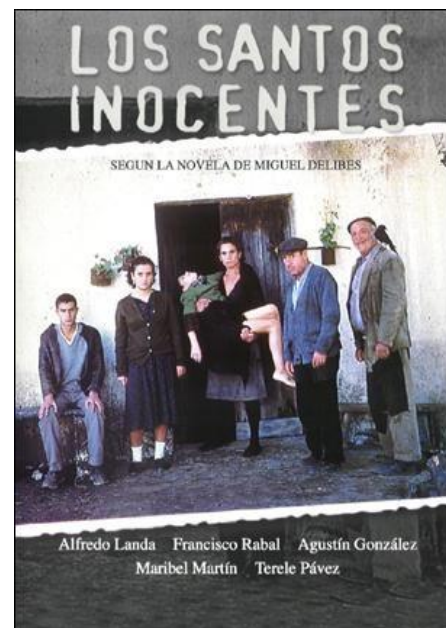

LOS SANTOS INOCENTES

Proposta didàctica de Ramon Breu

FITXA DE LA PEL·LICULA

Títol original: *Los santos inocentes*

Direcció: Mario Camus

Guió: Antonio Larreta, Manuel Matji i Mario Camus basat en la novel·la homònima de Miguel Delibes

Producció: Julián Mateos i TVE

País: Espanya

Any: 1984

Durada: 100 minuts
Música: Antón García Abril
Muntatge: José María Biurrún
Fotografia : Hans Burmann

Intèrprets: Alfredo Landa (Paco); Francisco Rabal (Azarías); Terele Pávez (Régula); Belén Ballesteros (Nieves); Julián Sánchez (Quirce); Susana Sánchez (Niña Chica); Ágata Lys (Doña Purita); Agustín González (Don Pedro); Juan Diego (Señorito Iván); Mary Carrillo (Señora Marquesa) y Maribel Martín (Míriam).

SINOPSI

L'acció transcorre en una devesa extremenya en els anys seixanta del segle passat. En una masoveria de l'extrem d'un *cortijo* extremeny viuen Paco, *el Bajo* i la seva dona, Régula. Tenen tres fills: Quirce, Nieves i la Niña Chica, aquesta darrera amb paràlisi cerebral. També viu amb ells el vell Azarías, germà de Régula, que no té més amors que un ocell a qui anomena *Milana*. La vida d'aquesta família és tristíssima i es regeix per una regla no escrita que consisteix en què uns manen i altres obeeixen. A ells els ha tocat sempre obeir. Al començament Paco i Régula tenien la il·lusió de que els nois estudiessin perquè poguessin lliurar-se d'aquesta vida de serfs, però les esperances de que això se produís es van esvaint a poc a poc. Tot es desenvolupa amb una tremenda rutina, el mateix que las caceres anuals del senyoret Iván, a qui Paco ajuda com a *secretari*. Res sembla que pugui moure aquest sistema establert però...

RACCORD. NOTES PER AL PROFESSORAT

Los santos inocentes és un relat realista, poètic i tràgic que conté algunes de les millors pàgines de Miguel Delibes. La vida en un *cortijo*, les correries del senyoret Iván, aficionat a caçar per damunt de tot, la duresa de l'existència quotidiana i del sotmetiment a l'amo, i després els humiliats i ofesos que donen títol a la novel·la: Azarías, Régula, Paco, l'adolescent Nieves...Una dramàtica història teixida amb petits incidents de tots els dies contada per uns dels grans autors de la literatura espanyola del segle XX, que tan bé sap expressar tots els matisos dels seus personatges, des de l'aspror fins la tendresa, així com un paisatge molt estimat per l'escriptor.

La gran adaptació per al cinema que va realitzar el 1984 Mario Camus d'aquesta novel·la de Delibes, ens ha deixat la inoblidable imatge d'Azarías (Paco Rabal) i la seva tornada: «Milana bonita». Els sants innocents són un vell capaç d'ensinistrar ocells i la seva neboda disminuïda, a qui Azarías estima amb tanta passió i tendresa com a la seva «milana». Al voltant pul·lulen homes i dones lligats a la terra, acostumats a complir ordres tants cops capricioses.

Governant-lo tot, els senyors fan i desfan des de la seva altura jeràrquica, barrejant detalls de mesquina condescendència amb suaus punyalades d'una crueltat atroç. El senyoret Iván, obsessionat per la caça i aficionat a exhibir la seva destresa davant de ministres i ambaixadors, resum amb la seva altivesa l'actitud dels amos, que ja difícilment distingeixen entre homes i bèsties. Però, a pesar de la seva vida esclava, la gent humil i humiliada empenya una dignitat que resisteix les embranzides més violentes, encara que caigui ferida en les escaramusses diàries.

En aquest ambient de general sotmetiment, Delibes destaca el reduït món interior d'Azarías, que sap veure els àngels quan mira al no-res. I de la seva innocència partirà la venjança per la secular injustícia. En unes pàgines/escenes finals carregades de dramatisme, es posarà al descobert la radical ignorància dels poderosos, que sempre calculen malament les conseqüències de la seva opressió.

El film va estar a punt de guanyar la Palma d'Or al Festival de Cannes de 1984. En canvi sí que es va reconèixer la interpretació, ja que van guanyar el premi els seus dos grans protagonistes, Francisco Rabal i Alfredo Landa.

El director, Mario Camus, va construir una pel·lícula que se segueix amb un interès que va in crescendo, aconseguint que la història arribi a emocionar l'espectador i provoqui la reflexió crítica del públic, que no només s'introdueix en la trama argumental – més dura que poètica -, sinó que fins i tot reconeixerà la particular idiosincràsia hispana.

Les imatges de *Los santos inocentes* posseeixen força, sense fer fàcils concessions, fet que imprimeix al relat una sobrietat inaudita i molt amb sintonia amb la novel·la. Camus aconsegueix una narració de gran bellesa plàstica, en què té el suport d'esplèndids escenaris extremenys i en uns tipus perfectament recreats a la pantalla per uns actors d'un enorme ofici.

Per posar en imatges l'obra de Delibes, Camus va fer servir un muntatge analític que li dona una gran precisió a aquest relat dramàtic, cruel, però amb cert sentit de l'humor i brillant simbologia. Una pel·lícula que reconstrueix una de les obres més característiques de Delibes, però també el món agrari de la segona postguerra i que posseeix, a més, un gran valor històric i sociològic.

Elements de debat i relacions que es poden establir

- La novel·la i el cinema social.
- L'obra de Miguel Delibes.
- La literatura i el cinema com a formes de coneixement social i històric.
- El reflex del franquisme en la literatura espanyola.
- El món rural en la literatura.

- La fidelitat de les adaptacions literàries.
- El cinema espanyol i els seus principals directors.
- El cinema com a element de sensibilització literària i artística.

Objectius formatius

- Conèixer els trets fonamentals de la novel·lística de Miguel Delibes.
- Aproximar-se a la literatura espanyola contemporània.
- Conèixer l'existència de precedents literaris en diversos films i entendre què significa adaptar un text literari a una pel·lícula.
- Reflexionar sobre les característiques de la societat espanyola sota el franquisme que foren reflectides en l'obra de diversos escriptors.
- Valorar els sentiments o principis morals o ideològics que mouen cada personatge del relat.
- Apreciar els recursos expressius i narratius que fa servir el llenguatge cinematogràfic per contar-nos relats.
- Conèixer textos de l'obra de Miguel Delibes.

Criteris d'avaluació

- Visionar el film de manera atenta, correcta i respectuosa.
- Respondre a les qüestions de comprensió i del llenguatge audiovisual de forma reflexiva i interessada.
- Demostrar capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes de la pel·lícula.
- Llegir els textos de la proposta didàctica i realitzar adequadament les activitats.
- Participar de forma activa en els debats que es puguin suscitar.
- Demostrar una correcta expressió escrita i oral en les tasques proposades.

PROPOSTES PER A L'ALUMNAT

Activitats d'anàlisi del film

1. Escriviu la sinopsi del film.
2. Analitzem els principals personatges a través del següent quadre:

	Azarías	Paco	Régula	Senyoret Iván	Senyora Marquesa	Quirce	Nieves
Personalitat Evolució al llarg del film Aquest personatge em recorda a...							

3. Què ens vol transmetre Miguel Delibes amb aquesta història?
4. Quin classe de societat retrata? Creieu que encara existeix?
5. Per què Paco i Régula no poden enviar els seus fills a l'escola tal i com desitjarien?
6. Valoreu l'escena en què la senyora marquesa reparteix diners entre els seus treballadors o en la que el senyoret Iván *demostra* que la seva gent no és analfabeta.
7. Analitzeu els elements que assenyalen que l'acció es desenvolupa sota el règim franquista.
8. Podrien donar-se les situacions que s'expliquen en el relat en una democràcia?
9. *A mandar que para eso estamos* repeteixen Régula y Paco. Com ho valoreu?
10. Opineu sobre l'acció final d'Azarías contra el senyoret Iván.
11. Qui són *los santos inocentes*?

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

(Veure <http://llenguatgecinematografic.wordpress.com>)

1. Els salts en el temps s'anomenen el·lipsis i la seva funció consisteix en comprimir el temps. L'habilitat del director/a o del muntador/a resol de forma més o menys efectiva aquests salts. A vegades es fan servir els fulls d'un calendari que van passant o els titulars de diaris que se succeeixen al llarg d'un període de temps. En altres circumstàncies, hi ha solucions genials: A *Ciudadà Kane* (*Citizen Kane*, 1941) d'Orson Welles es resumeixen uns quants anys del primer matrimoni de Kane a partir d'una sèrie d'escenes de l'esmorzar, que corresponen a anys successius i on anem veient el deteriorament de les relacions entre la parella per les seves actituds, gestos i comentaris. També a *Los santos inocentes* trobem poderoses el·lipsis. Identifiqueu-les.

2. En no poques ocasions ens trobem amb que la pel·lícula que estem veient no segueix l'ordre cronològic i l'acció retrocedeix en el temps. Es tracta de l'anomenat *flash-back* o salt enrere. En tenim innumbrables exemples; a *Recuerda* (*Spellbound*, 1945) d'Alfred Hitchcock, el protagonista, al final del film aconsegueix recordar les circumstàncies de la mort del seu germà, causada involuntàriament per ell. A *Otelo* (*Otelo*, 1955) d'Orson Welles, la cinta comença amb l'enterrament del protagonista. A *Casablanca* (*Casablanca*, 1942) de Michael Curtiz, el protagonista, Rick, després de retrobar el seu antic amor, Ilsa, recorda amb un got whisky i en companyia del seu amic pianista, els dies feliços que va passar amb ella a París, justament abans de l'ocupació nazi. Tots els records de París estan explicats dins d'un inoblidable salt enrere. Recordeu haver vist a *Los santos inocentes* algun flash-back? Expliqueu-lo.

3. Per les característiques de la història que se'ns explica, a *Los santos inocentes* observem la utilització del GPG o gra pla general. Aquest tipus de pla ens mostra l'espai total on es desenvolupa l'acció. Té un sentit clarament descriptiu, de referència global o de situació geogràfica. Localitzeu els GPG que trobeu en els primers 15 minuts del film.

UN TRÀVELING PER ... LA LITERATURA DE MIGUEL DELIBES

La senzillesa i la claredat expressiva són les banderes de les novel·les d'aquest gran autor de la literatura espanyola del segle XX. En les seves obres predominen els ambients rurals i la gent senzilla, que passen desapercebudes en una societat artificiosa que valora l'aparença, el triomf o el fals progrés. Per aquest autor castellà, els vells i els nens representen la veritable saviesa i, en ocasions, posa en boca d'aquests personatges les seves opinions sobre allò que opina del món.

Miguel Delibes ha recorregut diverses etapes de la novel·lística. *El camino* se situa en el realisme social; *Cinco horas con Mario*, en l'experimentalisme; *El hereje*, que fou la seva última creació, en la novel·la històrica. El relato que ens ocupa, *Los santos inocentes*, és a la vegada tràgic, poètic, realista i experimental. Altres títols importants són *La sombra del ciprés es alargada*; *Las ratas* o *Señora de rojo sobre fondo gris*.

Coneguem ara alguns fragments de tres de les seves obres més destacades:

Los santos inocentes

...Y así que regresó Paco, el Bajo, del recorrido de la tarde, la Régula salió a su encuentro.

*ae, tenemos visita, Paco, ¿a que no sabes quién te vino?
y Paco, el Bajo, olfateó un momento y dijo,
tu hermano vino,
y ella,*

justo, pero esta vez no por una noche, ni por dos, sino para quedarse, él dice que el señorito le ha despedido, vete a saber, habrá que informarse, y a la

mañana siguiente, conforme amaneció Dios, Paco, el Bajo, ensilló la yegua y, a galope tendido, franqueó la vaguada, el monte chaparro y el jaral y se presentó, escoltado por los aullidos de los mastines, en el cortijo del señorito del Azarías, pero el señorito descansaba y Paco, el Bajo, se apeó y se puso un rato de cháchara con la Lupe, la de Dacio, el Porquero, un piojoso, eso es lo que es, todo el tabuco lleno de mierda y, por si fuera poco, se orina las manos, será desahogado,

y Paco, el bajo, asentía, pero,
eso no es nuevo, Lupe
y la Lupe,
nuevo no es, pero, a la larga, cansa,
con su interminable letanía de lamentaciones, y así hasta que apareció el señorito y Paco, el Bajo, entonces, se puso en pie, como era de ley,
buenas,
buenas nos las dé Dios, señorito
y se descubrió y empezó a darle vueltas y vueltas a la gorra entre las manos, como si le estorbaba, y, al cabo,
señorito, el Azarías dice que usted le despidió, ya ve qué cosas, después de los años, que el señorito
vamos a ver si nos entendemos, ¿quién eres tú?, ¿quién te dio a ti vela en este entierro?
y Paco, el Bajo, acobardado,
excuse, el hermano político del Azarías, el del Pilon, donde la Señora Marquesa, un mandado de Crespo, el Guarda Mayor, para que me entienda, y el señorito del Azarías
jah, ya!
y movía lentamente la cabeza, afirmando, los ojos cerrados, como pensativo, y, al fin, admitió,
pues el Azarías no miente, que es cierto que le despedí, tú me dirás, un tipo que se orina las manos yo no puedo comerme una pitorra que él haya desplumado, ¿te das cuenta?, ¡con las manos meadas!, eso es una cochizada y, dime tú, si no me pela las pitorras, ¿qué servicio me hace en el Cortijo un carcamal como él que no tiene nada de aquí?
y se señalaba la frente, se hincaba con fuerza un dedo en la frente, y Paco, el Bajo, los ojos en las puntas de sus botas, continuaba girando la gorra entre las manos, así, sobre la parte, y, al fin, juntó valor y
razón, bien mirado, no le falta, señorito, pero hágase cuenta, mi cuñado echó los dientes aquí, que para San Eutiquio sesenta y un años, que se dice pronto, de chiquilín, como quien dice...
pero el señorito agitó una mano y le interrumpió,
todo lo que quieras, tú, menos levantarme la voz, sólo faltaría, que si a tu cuñado le aguanté sesenta y un años lo que me merezco es un premio, ¿oyes?, que buenos están los tiempos para acoger de caridad a un anormal que se hace todo por los rincones, y, por si fuera poco, se orina las manos antes de pelarme las pitorras, una repugnancia, eso es lo que es,
y Paco, el Bajo, sin dejar de dar vueltas a la gorra, asentía, cada vez más tenuemente,
si me hago cargo, señorito, pero ya ve, allí en casa, dos piezas, con cuatro muchachos, ni rebullimos...
y el señorito,

todo lo que quieras, tú, pero lo mío no es un asilo y para situaciones así está la familia, ¿o no?

Miguel Delibes (edición de 2007) *Los santos inocentes*. Biblioteca Miguel Delibes. Planeta Pàgs. 65-67.

Las ratas

Para San Higinio, Matías Celemín, el Furtivo, cobró un hermoso ejemplar de zorro. Por esas fechas habían terminado las matanzas y transcurrido las Pascuas, pero el clima seguía áspero y por las mañanas las tierras amanecían blancas como después de una nevada. Aparte de mover el estiércol y desmatar los sembrados, nadie tenía entonces nada que hacer en el campo, excepto el Furtivo. Y éste, según descendía del páramo, aquella mañana, se desvió ligeramente sólo por el gusto de pasar junto a la cueva y mostrar al niño su presa:

- ¡Nini! – voceó -. ¡Nini! ¡Mira lo que traigo, bergante!

Era una hermosa raposa de piel rojiza con un insólito lunar blanco en la paletilla derecha. El Furtivo le apretó una mama y brotó un chorrito de un líquido consistente y blanquecino. Levantó luego el animal en alto para que el niño la contemplara a su capricho.

- Hembra y criando – dijo - ¡Una fortuna! Si el Justito no se rasca el bolso en forma, me largo con ella a la ciudad, ya ves.

Las pulgas abandonaban el cuerpo muerto y buscaban el calor de la mano del Furtivo. El Nini persiguió al hombre con la mirada, le vio atravesar el puentecillo de tablas, con la raposa muerta en la mano, perderse dando voces tras el pajero del pueblo.

A la noche, tan pronto sintió dormir al tío Ratero, se levantó y tomó la trocha del monte. La Fa brincaba a su lado y, bajo el desmayado gajo de luna, la escarcha espejeaba en los linderotes. La madriguera se abría en la cara norte de la vaguada y el niño se apostó tras una encina, la perra dócilmente enroscada bajo sus piernas. (...)

Al poco rato sintió gañir; era un quejido agudo como el de un conejo, pero más prolongado y lastimero. El Nini tragó media lengua y remedó el chillido repetidamente, con gran propiedad. Así se comunicaron hasta tres veces. Al cabo, a la indecisa luz de la luna, se recortó en la boca de la madriguera el rechoncho contorno de un zorrillo de dos semanas, andando patosamente como si el airoso plumero del rabo entorpeciese sus movimientos.

En pocos días el zorrillo se hizo a vivir con ellos.

Miguel Delibes (edició de 1996) *Las ratas*. Barcelona: Destino.

Cinco horas con Mario

En esta novela, llevada con enorme éxito al teatro, Carmen vela a su marido muerto durante cinco horas. En la soledad del velatorio la viuda expone su visión de los años de matrimonio y de la sociedad (el franquismo) que les tocó vivir. Mientras Carmen es una mujer conservadora y tradicional que reprocha a su marido su falta de ambición, Mario era escritor, profesor de instituto y hombre de ideas progresistas.

No nos engañemos, Mario, pero la mayor parte de los chicos son hoy medio rojos, que yo no sé lo que les pasa, tienen la cabeza loca, llena de ideas estrambóticas sobre la libertad y el diálogo y esas cosas de que hablan ellos. ¡Dios mío, hace unos años, acuérdate! Ahora no le hables a un muchacho de la guerra, Mario, y ya sé que la guerra es horrible, cariño, pero al fin y al cabo es oficio de valientes, que de los españoles dirán que hemos sido guerreros, pero no nos ido tan mal me parece a mí, que no hay país en el mundo que nos llegue a los talones, ya le oyes a papá, “máquinas, no; pero valores espirituales y decencia para exportar”. Y tocante a valores religiosos, tres cuartos de lo mismo, Mario, que somos los más católicos del mundo y los más buenos, que hasta el Papa lo dijo, mira en otros lados, divorcios y adulterios, que no conocen la vergüenza ni por el forro. Aquí, gracias a Dios, de eso, fuera de cuatro pelanduscas, nada, tú lo sabes, mírame a mí, es que ni se me pasa por la imaginación, ¿eh?, no hace falta que te lo diga, porque ocasiones, ya ves Eliseo San Juan, qué persecución la de este hombre, “que buena estás, qué buena estás, cada día estás más buena”, es una cosa mala, pero él lo dice por decir, a ver, de sobras sabe que pierde el tiempo, a buena parte va, ¡menuda!

(...) Aunque reconoce, Mario, que si en vez de emplear tanto tiempo en esos librotos absurdos, te hubieras dedicado a algo más provechoso, un banco por ejemplo, cualquier cosa, otro gallo nos cantara. Porque se dice pronto, hijo mío, las horas muertas que te has pasado en este despacho, dale que te pego, es que ni hacer pis, y total, ¿para qué? Muy sencillo, para hacernos ver que los paletos viven sin ascensor, que hay que hacer a los locos un manicomio nuevo, que todos los hombres deben partir de cero, que tú sabrás lo que quieres decir con eso, y que hay que cortar de arriba y añadir de abajo. Bueno, ya está, ¿y para eso tantos años como digo? Se necesita ser tonto de capirote, hijo mío, no me digas, que una cosa que llevo muy a mal es que me vieses a mí reventada, todo el día de coronilla, y tú sentadote en tu despacho, o charlando y fumando con tus amigos, que hay que ver qué humaredas, Santo Dios, que, en cuanto os ibais, dos horas ventilando. Te digo que cuando caíste malo, los nervios o lo que fuera, descansé, alabado sea Dios, cada uno a su casa y todos tranquilos, ¡qué a gusto me quedé!

Miguel Delibes (edición de 2003) *Cinco horas con Mario*. Barcelona: Destino. Col. Destinolibro.

Activitats

1. En el fragment de *Las ratas*, quines característiques simbòliques presenta Miguel Delibes en els personatges d'El Furtivo i del Nini? Una de les constants de Delibes és la descripció de la natura i el món rural, com queda patent també a *Los santos inocentes*. Busqueu tres exemples del text on aparegui aquest tret de la seva forma d'escriure.
2. Comentem ara el fragment de la novel·la *Cinco horas con Mario*:
 - a) Descriuiu els dos protagonistes de la novel·la. Quins valors representa cadascun d'ells?
 - b) La novel·la està narrada des del punt de vista de Carmen. Creieu que Miguel Delibes comparteix el seu punt de vista?
3. Pel que fa a *Los santos inocentes*:
 - a) Definiu el tema del text i relacioneu-lo amb el tema general de la novel·la i de la pel·lícula.
 - b) La situació d'injustícia social es posa de manifest en el desigual comportament dels personatges que intervenen a l'escena. Expliqueu l'actitud de cadascun d'ells.
 - c) Què opineu del sistema de puntuació de *Los santos inocentes*? Assenyaleu les seves particularitats i opineu sobre la intenció de Delibes.
 - d) Creieu que en el món actual poden donar-se casos com el que es relata a la novel·la i a la pel·lícula?

Zona Web

<http://cine.estamosrodando.com/filmoteca/los-santos-inocentes/ficha-tecnica-ampliada/>

http://www.cinehistoria.com/los_santos_inocentes.pdf

http://es.wikipedia.org/wiki/Miguel_Delibes

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/television/miguel-delibes-pequeno-turbo-idea-que-padre-muriera-dejara-solo/462570/>

<http://canales.nortecastilla.es/delibes/>

http://www.elpais.com/articulo/portada/cansa/pensarme/elpepusoceps/20071209elpepspor_5/Tes

http://www.elpais.com/articulo/semana/Miguel/Delibes/recuerdo/presente/elpepuculbab/20030510elpbabese_1/Tes